

NORSK LOGOPEDLAG

Norsk logopedlag
Kortbølgen 10
9017 Tromsø

21. februar 2013

Ekspertgruppen i spesialpedagogikk
v/Jens Rydland
Avd. for velferd og utdanning
Norges forskningsråd
Postboks 2700
St.Hanshaugen
N-0131 Oslo

Innspill til *Ekspertgruppen i spesialpedagogikk*

Det er svært positivt at myndighetene har utnevnt en ekspertgruppe som skal utrede spesialpedagogikkens rolle og spesialpedagogiske kompetansebehov i samfunnet. Norsk Logopedlag (NLL) er kjent med mandatet til Ekspertgruppen, er svært glad for at problemstillingene blir tatt opp, og vil gjerne bidra med innspill fra den virkeligheten vi ser. Vi vil først presentere noen generelle betraktninger, og så peke på en del faktorer som kan forklare hvorfor så mange med behov for logopedhjelp ikke får det.

Rammer og formål for Ekspertgruppen

Mandatet for Ekspertgruppen er bundet til Opplæringsloven og Stortingsmelding 18 (2010-2011). Formål: *For å nå målet om tilpasset opplæring for alle, og for at også barn, unge og voksne med særlige behov skal kunne få tidlig hjelp og tilpasset opplæring i tråd med Opplæringsloven, må samfunnet sikres nødvendig spesialpedagogisk spisskompetanse på små og store fagområder også i framtiden. Ekspertgruppens arbeid skal resultere i kunnskapsbaserte anbefalinger til myndigheter, utdanningsinstitusjoner og fagmiljøene for øvrig om hvordan vi kan oppnå dette.*

Spesialpedagogisk kompetanse og gruppestørrelser

For å nå målet om *tilpasset opplæring for alle* må det mer spesialpedagogisk kompetanse inn på alle nivå i opplæringssektoren, helt fra tidlig barnealder. Barnegruppene må være så små og oversiktlige at spesielle behov fanges opp tidlig nok. I skolene må klassestørrelsene /gruppestørrelsene ned, og ikke økes slik tilfellet er i dag. Det bør i den sammenheng vurderes om den enkelte rektor fortsatt skal kunne bestemme hva som er pedagogisk forsvarlige gruppestørrelser. I videregående opplæring er det stadig færre som gjennomfører, til tross for massiv *Ny-giv satsing*. I Aftenposten 14. desember 2013 kritiserer forskerne departementet for feilaktig bruk av forskningsresultatene vedrørende *Ny-giv* så langt. De positive effektene av *Ny-giv satsingen* i skolen, står så langt ikke i forhold til den økonomiske storsatsingen.

NORSK LOGOPEDLAG

Spisskompetanse viktig

NLL ser at det er stor mangel på tidlig innsats på alle nivå. Barn og unge som ikke får tidlig hjelp får store følgevansker senere. Det er for lite kunnskap om ulike spesialpedagogisk spisskompetanse på ulike forvaltningsnivå. Det er for få spesialpedagoger og logopeder i barnehagene og skolene. I videregående skole er det blant annet ikke stillingshjæmnel for disse yrkesgruppene hvis de ikke relateres til enkeltvedtak om spesialundervisning. Selv da kan rektorer finne på å ansette personer uten nødvendig kompetanse. *Det mangler et godt nok system i kommunene som kan følge opp kvaliteten på tilbud som gis, og som sier hvilken spesialpedagogisk kompetanse den enkelte skole skal ha.*

Logopeder

NLL er medlem i IALP (The International Association of Logopedics and Phoniatics) og den europeiske organisasjonen for logopeder CPLOL- (Comité Permanent de Liaison des Orthophonistes/Logopedes de l'Union Européenne). Disse medlemskapene innebærer en forpliktelse til å arbeide etter et internasjonalt system med krav til *faglighet, kompetanse og etikk*. I tråd med europeiske krav er dagens logopedutdanning i Norge på masternivå, og det drives mye interessant forskning innenfor logopediområdet. Logopeder skal gjennom undervisning og behandling arbeide til beste for mennesker som har vansker med *tale, språk, språklig symboluttrykk, stemme eller svelging*. Det er ingen annen utdanning som skal gi en *dybdekompetanse på hvert enkelt område, samt se disse delene av menneskets liv i en sammenheng*. At samfunnet har tilstrekkelig logopedisk kompetanse er derfor særdeles viktig for livskvaliteten til mange mennesker.

Manglende oversikt i kommunene

NLL hadde november 2012 1009 hovedmedlemmer, 113 studenter og 195 pensjonister. Vi vet ikke hvor mange aktive og «passive» logopeder som finnes i tillegg. Det er ufullstendig og lite oppdatert dokumentasjon på tilgangen til logopediske tjenester i kommunene. Dette gjelder både kvalitet og kvantitet. Variasjonene i kvalitet og kvantitet mellom de forskjellige logopediske arbeidsområdene, og i forskjellige aldersgrupper, er heller ikke dokumentert på en faglig forsvarlig måte. *Tilgangen på logopediske tjenester i kommunene er så uklar at det bør settes i gang en større undersøkelse fra sentralt hold som sier noe om det reelle tilbudet til brukerne.*

Mangel på offentlige stillinger

I NLLs medlemsundersøkelse i 2005 svarte bare 377 logopeder at de hadde full offentlig stilling. 266 medlemmer hadde mellom 5 og 95% stilling i det offentlige. Sier vi at snittet er 57% på disse i %-stilling, tilsvarer det 151 hele stillinger. Totalt blir det 528 stillinger. Av disse jobbet 42 kompetansesenter, 57 på sykehus, 4 på universitet og høgskoler, 353 i kommuner (inkludert PPT), samt 72 på «annet». Vi har valgt å ta med disse tallene selv om de pr i dag er svært usikre. De kan gi oss en rekke antydninger og spørsmål.

NORSK LOGOPEDLAG

- Mange arbeider i delstillinger (I mange kommuner lyses det ikke ut logopedstillinger, selv om det kan være behov for det).
- Logopedtettheten er meget lav, 353 logopeder fordelt på 426 kommuner.
- De fleste steder så små miljøer at det blir vanskelig å bygge opp spisskompetanse/spesialistkompetanse
- Kompetansesentrene for liten kapasitet til å hjelpe kommunene med utredning, vurdering og veiledning

Konsekvenser:

- Det er ofte ikke logopeder til å gi den hjelpen som etterspørres
- Lang ventetid på bekostning av *tidlig innsats*
- Reduserte tilbud; spredt i tid, *lite intensiv innsats* der dette burde ha vært gitt
- Stor belastning på kommunale logopeder, må ofte ivareta alle aldre pga manglende stillinger i kommunene
- Mange logopeder brenner seg ut i stedet for å få handlingsrom og inspirasjon

RTV-avtalen og privat logopedpraksis.

379 medlemmer hadde avtale med Helfo om dekning av logopedutgifter i en eller annen grad, med hjemmel i RTV-avtalen. Hvor stor stillingsprosent dette utgjør i dag, har HELFO oversikten over. Med den dårlig utbygde logopedtjenesten som er skissert over, er det ikke vanskelig å forstå at denne avtalen er eneste utvei for svært mange brukere. Selv om stillingsprosentene RTV-avtalen utgjør ble omgjort til offentlige stillinger, ville det avhjulpet logopedtilbudet i liten grad. *Totalt sett, og på alle nivå, er det for få logopeder i arbeid i forhold til folketallet i Norge.*

Alder og pensjon.

NLLs medlemsundersøkelse i 2005 kan gi noen indikasjoner på dagens situasjon. 999 medlemmer (derav 38 pensjonister) besvarte undersøkelsen. Av disse vil ca 40% være 62 år eller eldre i 2012 og 75% 52 år eller eldre. Under 10% av dem vil være under 36 år. *For å forebygge ekstrem mangel på logopeder trengs nyrekruttering og stabile studieplasser innenfor logopedi i framtida.*

Utdanningen

Logopedutdanningen i Norge blir årlig diskutert på NLL's Utdanningskonferanse. I januar 2013 ble det drøftet om det er mulig å få til en felles rammeplan for logopedutdanningene i Norge, fordi de har en noe ulik oppbygging på de 5 utdanningsstedene. NLL mener dette kan styrke utdanningen. Et synspunkt er at utdanningen blir for "smal". Når en i dag tar mastergrad innenfor logopedi er det for lite tid til hvert av de logopedfaglige områdene. Dermed kan logopedutdanningen av noen oppfattes som et «basis-studie» på masternivå i stedet for et profesjonsstudie. I England kjøres logopedutdanning som 5-årig profesjonsstudie, og dette må kanskje i større grad også vurderes i Norge. *NLL foreslår at man fra sentralt hold etablerer samarbeidsgrupper med representanter fra de ulike utdanningsstedene for å drøfte*

NORSK LOGOPEDLAG

en felles rammeplan, samt drøfter og legger fram planer for en 5-årig profesjonsutdanning innenfor logopedi.

Kapasitetsøkning i Bergen og Oslo fra 2011, «nye» studieplasser i Bodø og Tromsø, samt *privatbetalt* studie i Trondheim fra 2013, har økt utdanningskapasiteten opp mot tålegrensen. Som skrevet over er det få logopeder i Norge, og få av dem har hatt muligheten til faglig spissing i den grad det er ønskelig i forhold til forelesninger på logopedstudier. Derfor er belastningen og presset sterkt på forelesere. De samme forholdet gjelder praksis. Det er skrikende behov for gode praksisplasser der studentene kan fordype seg i innenfor de ulike logopediske fagområdene i sine praksisperioder. *Det bør vurderes samarbeid med våre naboland i forhold til praksisplasser og forelesningsansvar på logopedstudier.*

Etterutdanning og kvalitetssikring

Det er i dag ingen offentlig etter- og videreutdanning i logopedi. Den marginale logopedutdanningen, få store logopediske miljø (faglig ensomhet) og stadig nye forskningsresultater, sammen med manglende etter- og videreutdanning, kan skape bekymring for den faglige kvaliteten. NLL arrangerer hvert år kurs med nasjonale og internasjonale foredragsholdere, samt at regionene holder en del kurs. Disse er frivillige og prosentvis godt besøkt, men kan ikke erstatte en offentlig etter- og videreutdanning. Få kommunale kurs er spesifikt rettet mot logopedfaglige områder. Etter at *Etterutdanningsmidlene* ble borte, er det betenkelig liten mulighet til kurs som kommunalt ansatt. Utdanningsinstitusjonene holder kurs i variabel grad, og uten systematikk. Statped er tidvis med på nasjonale og internasjonale konferanser, og holder ganske mange kurs med varighet opp til en dag. Dagskurs er uhensiktsmessig for store deler av landet. *Det bør utvikles gode etterutdannings- og spesialiseringssystemer.*

I utgangspunktet har kommunene det fulle ansvar for sine innbyggere i forhold til Opplæringsloven. Pr i dag er logopedtettheten så lav at NLL ser det umulig for kommunene å overholde lovens forpliktelser. Mange saker NLL får innmeldt viser manglende eller alternativt tilbud uten den kvalitet som trengs. I noen av sakene blir det klage som går videre til Fylkesmannen. «Ressurssterke» foreldre leter seg tidvis fram til alternativ hjelp. Lokaldemokratiet er sterkt fokusert i Norge, og staten er forsiktig med «overstyring» og/eller detaljstyring. Nasjonale (minste-)normer finnes på en del områder, og blir stadig oftere diskutert generelt i forhold til likeverdige tilbud. *Det bør vurderes minstenormer for logopedbemanning i kommunene ut fra folketall og geografi.*

I noen av sakene får kommunene faglig hjelp og veiledning fra Statped Som faglig sparringspartner til kommunene burde Statped ha klart større ressurser. Men Statped har manglende prioritering fra staten (nedbygging over tid), og har enda en årlig bevilgning på under 700 mill (mindre enn mange veibroer). I dag føler mange at det er viktigere for Statped å «prioritere bort/begrense» ønskede samarbeidssaker, enn å være utfordrende, inkluderende og aktiv. Det er viktig at faglige vurderinger kan gjøres av annen instans når det er usikkerhet og uenighet i forhold til utredning og tiltak. Usikkerhet og uenighet oppstår ofte i tilfeller der flere språklige og/eller andre vansker (muligens) påvirker situasjonen for brukeren. *Det er viktig at Statped forsterkes til å bli en reell samarbeidspartner for kommunene.*

NORSK LOGOPEDLAG

Testmateriell

Norge er et lite land, og dermed også et lite marked i forhold til salg av tester, observasjonsskjema etc. Derfor er det liten aktivitet i forhold til utvikling, oversetting, utprøving, normering etc av testmateriell. Ingen instanser har/tar et overordnet ansvar. I dag er det i stor grad tilfeldig hva som blir gjort tilgjengelig av testmateriell for norske logopeder. *Det må opprettes en faglig enhet fra sentralt hold som samordner og har ansvaret for oppgradering og utvikling av spesialpedagogisk testmateriell.*

Overordnet ansvar

Kunnskapsdepartementet bør klargjøre hvordan det spesialpedagogiske fagfeltet skal ivaretas, styrkes og komme samfunnet til gode. Vi anser det som viktig å øke kunnskapene om ulike spesialpedagogiske fagfelt, definere spesialpedagogers rolle, øke omfanget av spesialistkompetansene i skolen, definere normer og organisering og sist men ikke minst ansvarliggjøre ledere på ulike nivå. Hvis målet om *tilpasset opplæring og tidlig innsats* skal kunne realiseres, ser vi at det haster å få en slik avklaring på plass. I mellomtiden øker antall elever i Norge som har behov for spesialundervisning.

Vi har her forsøkt å komme med noen innspill som vi håper Ekspertgruppen vil ta med seg i sitt videre arbeid. For logopediens del håper vi også at arbeidet i Ekspertgruppen kan bidra til en klargjøring i forhold til det overordnede ansvaret for logopediens utvikling i Norge, og at denne viktige delen av velferds-Norge får en sterk økonomisk prioritering.

På vegne av styret i Norsk logopedlag

Elisabeth Berg
Leder NLL

Gunder Eliassen
Styremedlem i NLL